

Luk'yanova K.A.

Postgraduate student, Department of social pedagogics
Dragomanov National Pedagogical University (Ukraine, Kyiv)

ACKNOWLEDGED ATTITUDE FOR FATHERHOOD: MODERN TENDENCIES

Лук'янова К.А.

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, м. Київ

УСВІДОМЛЕНЕ СТАВЛЕННЯ ДО БАТЬКІВСТВА: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ

The role of fatherhood is defined in the modern world. The motives and strategies of fatherhood realization are analyzed. The role of parents in bringing-up a child is determined.

Key words: *fatherhood, acknowledged attitude for fatherhood, parents' opinion, parents' role, bringing-up, a child.*

У статті визначено роль батьківства у сучасному світі. Проаналізовано мотиви та стратегії реалізації батьківства. Визначено роль батьків у вихованні дитини. Обґрунтовано необхідність формування усвідомленого ставлення до батьківства у сучасній молоді.

Ключові слова: *батьківство, усвідомлене ставлення до батьківства, батьківська позиція, батьківська роль, виховання, дитина.*

Ситуація сьогодення характеризується динамічними змінами в усіх сферах суспільного життя, що, безперечно, супроводжується трансформацією суспільної свідомості та перебудовою ієрархії ідей та поглядів, характерних для неї. Людська спільнота перебуває у стані спортивного азарту у боротьбі за накопиченням матеріальних благ, влади, авторитету, визнання. Прагнення подолати дистанцію та досягти фінішу з мінімальними втратами та якнайбільшим фінансовим капіталом, здобуття престижу та забезпечення максимального комфорту – вищий ідеал життя людини ХХІ століття.

У зв'язку з цим у сучасному світі феномен батьківства знаходиться під потужним впливом різноманітних соціокультурних стереотипів, що призводить до його знецінення та переживання кризи. Це викликано протиріччями між ідеалістичним культивуванням суспільною громадськістю значимості батьківства та реальною ситуацією сучасності, яка демонструє першочергове значення досягнення успіхів у професійній діяльності та кар'єрі, матеріального достатку, престижу, тим самим відсуваючи реалізацію батьківської ролі на другий план. Тому актуальною постає проблема формування у молодого покоління усвідомленого ставлення до батьківства та прагнення ефективно здійснювати виховання особистості дитини у сім'ї.

Аналіз наукових джерел (І.Бех, Т.Веретенко, І.Кон, Р.Овчарова, А.Співаковська) дав нам змогу трактувати поняття батьківства як усвідомлену реальну поведінку батьків, виконання ними соціальних ролей, закріплених регламентованими нормами та культурними традиціями, по відношенню до своїх дітей, їх розвитку та піклування, емоційне ставлення до них, прояв батьківських почуттів, в першу чергу, любові, що в цілому відображає стиль виховання.

Проблема батьківства та сімейного виховання виявляється актуальною як для українських, так і для зарубіжних психологів та педагогів. Науковцями виявлено незаперечний факт, що джерелом розвитку особистості дитини, становлення її характеру, формування соціальних якостей та успішного залучення до суспільної діяльності є батьки

мати та батько, родина, яка виконує роль першого дзеркала людського спілкування. Сім'я, особливості взаємовідносин між її членами, усвідомлене прагнення батьків займатися вихованням своїх нащадків та проявляти щирю любов до них закладають підґрунтя неповторного, унікального та благополучного життя дитини у сфері соціуму.

Батьківські позиції починають формуватися задовго до появи у молодій родині малюка. Пов'язано це з особистісними якостями та рисами подружжя, наповненістю їхнього духовного світу, стилем життя, прагненням до особистісного розвитку та самовдосконалення, досвідом взаємодії з власними батьками. Але найважливішою умовою формування батьківських позицій постає природна потреба та бажання закоханих людей народити дитину, що сприяє повноцінному розкриттю батьківського потенціалу. Усвідомлення майбутніми батьками мотивів народження дитини, на думку А. Співаковської, допомагає спрямувати власний саморозвиток та розвиток сімейних відносин, сформуванню емоційну та психологічну готовність до появи малюка, а також підготувати надійне підґрунтя для майбутнього виховання [11, с. 23]. Формування сімейної виховної атмосфери молодій родині передбачає щирі взаємовідносини між подружжям, особливо це стосується любові та гармонії, які виступають запорукою правильного виховання та успішного виконання батьківських ролей.

Особливої уваги у формуванні усвідомленого ставлення до батьківства, на нашу думку, заслуговує питання бажання, прагнення, потреби, а також мотивів молодих людей до народження дітей та їх подальшого виховання. Дослідники мають різні погляди стосовно даного явища. Так, І.Кон аналізує два аспекти «потреби в дітях» [5, с. 254]. Перший аспект пов'язаний з раціональними міркуваннями, так би мовити – «корислива» позиція. Батьки мають надію на підтримку та допомогу дітей у майбутньому, розраховують на нащадків як помічників у похилому віці, вважають їх власною гордістю, яка формує їх престиж у соціальному середовищі. Діти виступають предметом задоволення власних амбіцій та бажань батьків. Для другого аспекту характерними є психологічні мотиви. Вважається, що лише за наявності дітей людина досягає найвищого розвитку, реалізується та втілюється як повноцінно соціалізована особистість. Окрім того, народження дитини сприяє задоволенню потреби особистості у втіленні турботи та опіки про маленьку людину, відчутті власної необхідності, прагненні бути корисним для когось, зокрема для власної дитини. Це своєрідна альтруїстична спрямованість.

Звичайно, ми не заперечуємо того факту, що народження дитини, піклування про її здоров'я та безпеку, створення комфортних умов життя зумовлено й природним призначенням людини, це своєрідна біологічна норма. Та реалізація батьківської ролі не обмежується задоволенням біологічної потреби. Здійснення батьками виховного впливу з метою формування особистості дитини соціально обумовлено, спрямовано на успішну соціалізацію майбутнього покоління, створення умов для ефективної інтеграції дитини у соціум. У зв'язку з цим варто розуміти, що поява у молодого подружжя першої дитини зумовлює становлення батька й матері лише біологічно. Як зазначає Н. Панкратова, тільки завдяки повсякденному піклуванню про маля, постійному емоційному залученню до його дитячого життя, прояві безмежної любові мати та батько оволодівають соціальними ролями батьків [6, с. 118]. Цей процес передбачає не лише наявність елементарних навичок догляду за дитиною, а й наявність внутрішнього прагнення опанувати нову позицію – позицію батьків, свідомо відноситися до власних обов'язків по відношенню до новонародженого малюка і з щирою любов'ю здійснювати їх.

Заслуговують уваги й стратегії реалізації батьківства, у відповідності до яких молодь опановує батьківською/материнською роллю. У науковій літературі виокремлено два різновиди стратегій прояву поведінкового аспекту батьківства: 1) сприйняття батьківської ролі як тимчасового чи постійного обмеження для самореалізації. Особливо це стосується жінок, які вимушені поєднувати виконання професійних, подружніх, батьківських та господарських обов'язків; 2) сприйняття батьківської ролі як появу нових можливостей для самореалізації, власного розвитку та розвитку сім'ї.

Ми визначасмо другу стратегію реалізації батьківства найбільш оптимальною, оскільки вона забезпечує як особистісне становлення та самоствердження батьків, так і сприятливі умови для виховання повноцінної особистості дитини, прояв щирої любові та піклування.

Розвиток та реалізацію дитиною всіх її інтелектуальних та духовних потенцій, поступове входження в розгалужену систему моральних норм суспільства забезпечують, на думку І.Беха, батьківська безкорислива любов, піклування, вимогливість і захист [1, с. 8]. Ми схиляємось до думки, що таке відношення до дитини в значній мірі обумовлено психологічною та соціальною зрілістю особистості матері та батька, проявами якої є активна життєва позиція, свідомий контроль за власною поведінкою, вміння приймати конструктивні рішення у проблемних ситуаціях, нести відповідальність за власні дії та вчинки, відчувати потребу у піклуванні про оточуючих людей, будувати ефективну взаємодію з оточуючими людьми.

Але психологічна незрілість, безвідповідальність, інфантилізм, егоїзм сучасної молоді породжують різноманітні проблеми соціально-педагогічного та психологічного характеру. У сучасному українському суспільстві надзвичайно розповсюдженим явищем виступає девіантне батьківство (зокрема й материнство), сутність якого полягає у порушенні батьківської поведінки по відношенню до дитини, неналежному ставленні до особистості малюка та його здоров'я, що заважає формуванню позитивного образу «Я» дитини, відображається у порушеннях нормального процесу розвитку та в подальшому ускладнює її соціалізацію.

Особливо гостро постає проблема ранньої вагітності та материнства, яка наразі є надзвичайно поширеною. В цьому випадку мова не йде про заплановану вагітність і бажану дитину, домінуючу роль грає фактор випадковості або ілюзорних уявлень.

У реальній дійсності сьогодення одним з проявів кризи батьківства можна вважати, на нашу думку, явище добровільної бездітності (child-free). Як зазначає російський дослідник Н.Узлов, прийняття дорослими людьми ідеї добровільної бездітності проявляється у вільному житті, наповненому свободою, насолодою, можливістю для творчості, кар'єрного зросту, отримання задоволення від подружніх стосунків [12, с. 25–26]. Відтак, ці проблеми потребують невідкладного вирішення.

Таким чином, стає зрозумілим той факт, що батьківство – важливе життєве призначення кожної людини, основна сутність якого відображається, насамперед, в усвідомленій поведінці батьків по відношенню до своїх дітей, їх розвитку та піклуванні, прояві почуттів та емоцій, що відображається у стилі сімейного виховання, створенні умов для успішної соціалізації дитини та ефективної її інтеграції у соціум. У зв'язку з цим надзвичайно важлива роль належить заходам, спрямованим на відродження та відновлення цінності батьківства серед молоді, формування мотивів побудови родини та народження дітей, прагнення виховувати їх у любові, доброті та позитивній психологічній атмосфері.

Література:

1. Бех І.Д. Особистість народжується у сім'ї / І.Д. Бех // Початкова школа. – 1994. – № 2. – С. 8-10.
2. Карпенко О.Г. Вступ до спеціальності «Соціальна робота»: [навчально-методичний посібник] / О.Г.Карпенко. - К. : «Слово», 2011. – 248 с.
3. Карпенко О.Г. Соціально-педагогічна підтримка дітей в історичному контексті / О.Г. Карпенко, Т.В. Янченко. – К. : НПУ, 2006. – 159 с.
4. Капська А.Й., Волинська Л.В., Карпенко О.Г., Филипчук В.С. Комунікативна професійна компетентність як умова взаємодії соціального працівника з клієнтом / за ред. А.Й.Капської. – К. : ДЦСМ, 2003. – 87 с.
5. Кон И.С. Ребенок и общество : [Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений] / И.С. Кон. – Москва : Издательский центр «Академия», 2003. – 336 с.
6. Панкратова Н.В. Социальный и биологический аспекты родительства / Н.В. Панкратова // Социс. – 2006. – № 10 (270). – С. 116–123.
7. Петько Л.В. Формування професійно орієнтованого іншомовного навчального середовища в умовах університету шляхом розгляду моральних орієнтирів студентів / Л.В.Петько // Педагогічний альманах: зб. наук. пр. ; редкол. В.В.Кузьменко та ін. – Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти, 2016. – Вип. 29. – С. 164–172. URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/10077>

8. Петько Л.В. Стимулювання готовності майбутніх соціальних педагогів до виховної роботи у процесі вивчення іноземної мови у ВНЗ (на прикладі кінофільму «Звуки музики» («The Sound of Music»), США, реж. Уайз, 1965 р.) / Л.В.Петько // Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому середовищі: зб. наук. праць № 9 (11). – К. : Університет «Україна». – 2012. – С. 84–95. URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/7446>
9. Петько Л.В. У пошуках формули кохання студентами у процесі формування професійно орієнтованого іншомовного навчального середовища в умовах університету / Л.В.Петько // Наукові записки. Серія "Психолого-педагогічні науки" (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя) / за заг. ред. проф. Є.І.Коваленко. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2015. – № 4. – С. 178–185. URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/9936>
10. Петько Л.В. Вивчення гендерних ролей та взаємовідносин у сім'ї зі студентами ВНЗ на практичних заняттях з іноземної мови / Л.В.Петько // Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія 11. Соціальна робота. Соціальна педагогіка: зб. наук. праць [за ред. А.Й.Капської]. – Вип. 14 (частина II). – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова. – 2012. – С. 112–123. URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/7871>
11. Спиваковская А.С. Как быть родителями : (О психологии родительской любви) / А.С. Спиваковская. – Москва : Педагогика, 1986. – 160 с.
12. Узлов Н.Д. Удовлетворенность браком, семейная адаптация и сплоченность в семьях с детьми и без детей / Н.Д.Узлов // Семейная психология и семейная терапия. – 2011. – № 1. – С. 24–33.
13. Вольнова Л.М. Сім'я як носій духовних та соціокультурних цінностей / Л.М.Вольнова // Возрождение духовности в современном мире: взаимодействие церкви и образования : тезисы Всеукр. науч.-практ. конф., 24-25 марта 2011 г. – Х. : ХНУ имени В.Н.Каразина, 2011. – С. 58-61.